

Prekyba suklastotais vaistais

Santrauka

Santrauka

Šios ataskaitos, kuri yra vienas iš daugelio EBPO ir Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnybos (EUIPO) vykdomų tyrimų, paskirtis – padėti geriau suprasti prekybos suklastotais vaistais keliamas problemas ir iššūkius, su kuriais susiduria vyriausybės, įmonės ir visuomenė.

Neteisėtos suklastotų vaistų rinkos klastotojams yra patrauklios, nes vilioja dideliu pelnu, maža aptikimo ir baudžiamojo persekiojimo rizika, nedidelėmis bandomis, o vartotojus apgaulės būdu galima lengvai įtikinti, kad suklastoti produktai yra tikri. 2016 m. tarptautinės prekybos suklastotais vaistais vertė siekė 4,4 mlrd. JAV dolerių. Tai kelia grėsmę visuomenės sveikatai ir saugumui, o nusikaltėliai ir organizuotos nusikaltėlių grupės iš tokios prekybos kraunasi turtus. Šis rodiklis neapima labai didelio kiekio namų sąlygomis gaminamų ir vartojamų neteisėtų vaistų. Dėl suklastotų vaistų daroma ne tik ekonominė žala sektoriui, bet ir kyla didelė grėsmė visuomenės sveikatai, nes jie dažnai būna netinkamai paruošti ir juose gali būti pavojingų sudedamųjų dalių.

Tarp 2014–2016 m. laikotarpiu konfiskuotų prekių buvo sunkioms ligoms, įskaitant maliariją, ŽIV / AIDS ir vėžį, gydyti skirtų medikamentų. Be kita ko, tai ir antibiotikai, su gyvenimo būdu susijusios gydymo priemonės, vaistai nuo skausmo, diabeto ir centrinę nervų sistemą veikiančys vaistai.

Kokios šio tyrimo išvados?

Tyrimo apibendrinami ir analizuojami unikalūs tarptautiniai duomenys apie muitinių konfiskuotas prekes, taip pat struktūrizuotų pokalbių su pramonės, prekybos ir muitinės ekspertais duomenys, kad būtų galima kiekybiškai įvertinti prekybos suklastotais vaistais vertę, apimtį ir tendencijas.

Tyrimo nustatyta, kad Kinijos Liaudies Respublika, Honkongas (Kinija), Singapūras ir Indija yra pagrindinės suklastotų vaistų kilmės šalys. Nors suklastoti vaistai daugiausia gaminami Kinijoje ir Indijoje, tačiau gabenami per Jungtinius Arabų Emyratus, Singapūrą ir Honkongą (Kiniją). Kiti svarbūs suklastotų vaistų tranzito taškai yra Jemenas ir Iranas.

Iš šių šalių suklastoti vaistai gali būti siunčiami į bet kurią pasaulio vietą, tačiau, atrodo, kad pagrindinės paskirties šalys yra Afrikos šalys, Europa ir Jungtinės Amerikos Valstijos.

Kokių iššūkių kyla?

Norint sėkmingai prekiauti suklastotomis prekėmis, būtina patekti į tiekimo grandines, kurias dažnai atidžiai stebi gamintojai ir reguliavimo institucijos. Nors už daugumos vaistų platinimą atsakingi didmenininkai yra saugūs, tačiau veikia tūkstančiai antros grandies platintojų, kurie yra prasčiau apsaugoti nuo klastotojų. Suklastotoms prekėms aptikti reikalinga ekspertizė, kuri gali brangiai kainuoti. Klastotojams pavyksta parduoti tokias prekes, nes jie jas supakuoja taip, kad jos atrodytų taip pat kaip originalios pakuotės. Tą patį galima pasakyti apie klastotojų gebėjimą sukurti į originalą panašius produktus.

Sukūrus laisvasias prekybos zonas, tapo paprasčiau prekiauti suklastotais vaistais, nes jose sudaromos visos sąlygos produktus pakuoti ir perpakuoti taip, kad būtų nuslėpta tikroji jų kilmė.

Sunkumų kyla visose šalyse, tačiau ypač didelių sunkumų patiria besivystančios šalys, kuriose neoficialus platinimas yra labiau paplitęs ir ne toks saugus. Visose šalyse dar daugiau sunkumų kelia besivystanti sudėtinga internetinė prekyba vaistais, kurią vykdant dažnai prekiaujama pigiais suklastotais produktais. Vartotojai, pirkdami produktus internetu, parodė norą rizikuoti, kartais nekreipdami dėmesio į pasekmes, kurių gali turėti netinkamai paruoštų produktų pirkimas ir vartojimas.

Prekybą suklastotais vaistais taip pat paskatino staiga išaugusi prekyba produktais pristatant paštu. Daugiau nei 95 proc. muitinėse konfiskuotų vaistų 2014–2016 m. buvo siunčiama naudojantis pašto ir greitųjų siuntų tarnybų paslaugomis, žymiai dažniau nei prekiaujant kitais produktais. Dėl nepakankamo informavimo apie pašto siuntas sudėtinga aptikti ir perimti produktus, kuriais prekiaujama nacionalinėje ir tarptautinėje rinkoje. Importuojamų produktų atveju muitinės pareigūnams importavimo metu dokumentai paprastai prieinami tik spausdintine forma, todėl juose nesunku pateikti neteisingą informaciją.

Vyriausybės ir pramonė bendromis jėgomis kovoja su prekyba suklastotais, standartų neatitinkančiais ir padirbtais vaistais. Veiksmai, kurių buvo imtasi, apima tiek vykdymo užtikrinimo priemones, tiek informavimo didinimo kampanijas. Tarptautiniu mastu vykdoma nemažai iniciatyvų, kuriomis siekiama pažaboti didėjančią suklastotų vaistų problemą, įskaitant Interpolo ir Pasaulio sveikatos organizacijos vykdomas kovos su nusikalstamumu programas.

Kokios yra pasekmės?

Vaistų klastojimo pasekmės jaučiamos įvairiose srityse.

- Daroma žala žmonių sveikatai arba tinkamai nepatenkinami jų medicininiai poreikiai. Apskaičiuota, kad kasmet dėl suklastotų vaistų vartojimo nuo pneumonijos miršta 72 000–169 000 vaikų, o suklastoti medikamentai nuo maliarijos gali lemti dar 116 000 žmonių mirtį.
- Mažėja teisėtų gamintojų pardavimo apimtis ir daroma žala jų reputacijai. Dėl prekybos suklastotais vaistais labiausiai kenčia Jungtinių Amerikos Valstijų bendrovės: beveik 38 proc. visų konfiskuotų suklastotų vaistų yra susiję su Jungtinėse Amerikos Valstijose įregistruotų įmonių intelektinės nuosavybės (IN) teisių pažeidimais. Tačiau kitos EBPO šalys taip pat patiria nemažų nuostolių (visų pirma Šveicarija, Vokietija ir Prancūzija).
- Vyriausybės ir ekonomika patiria išlaidų ir praranda pajamų. Remiantis tam tikrais skaičiavimais, ES vyriausybės dėl suklastotų vaistų netenka 1,7 mlrd. EUR pajamų.
- Gydant pacientus, kuriems vartojant suklastotus vaistus pasireiškė šalutinis poveikis, taip pat patiriama išlaidų.
- Dėl taršia praktika grindžiamos nereguliuojamos nusikalstamos veiklos teršiama aplinka, be to, gali būti naudojamos toksiškos cheminės medžiagos.
- Patiriamos socialinės išlaidos, susijusios su padidėjusiu organizuotu nusikalstamumu ir prarandamomis darbo vietomis: manoma, kad ES farmacijos sektoriuje ir kituose sektoriuose, kuriuose parduodamos prekės ir teikiamos paslaugos, susijusios su vaistais, prarandama daugiau nei 80 000 darbo vietų.

Kas toliau?

Neteisėta prekyba suklastotomis ir piratinėmis prekėmis, kurios apimtis nuo 2,5 proc. pasaulinės prekybos 2013 m. padidėjo iki 3,3 proc. 2016 m., yra rimta ir didėjanti problema. Globalizacija nusikaltėlių tinklams atveria naujų galimybių plėsti savo neteisėtos prekybos suklastotomis ir piratinėmis prekėmis aprėptį ir mastą.

Šioje ataskaitoje pateikta analize siekiama padėti sprendimus viešajame ir privačiajame sektoriuose priimančioms asmenims geriau suprasti pasaulinės prekybos suklastotais vaistais pobūdį ir mastą, parengti tinkamas, nuoseklias ir įrodymais pagrįstas politines atsakomąsias priemones. Būtina skubiai spręsti tam tikrus klausimus, pavyzdžiui, susijusius su nepakankamai atgrasančiomis palyginti švelniomis bausmėmis, e. prekybos atsiradimu ir vaidmeniu, mažų siuntų naudojimu suklastotiems vaistams siųsti sistema ir veiksniais.